

آموزش و پرورش

ونسل آلفا و نسل زد

دکتر علی اصغر فانی

استاد تمام رشته مدیریت آموزشی دانشگاه تربیت مدرس

نمی‌کنند و اعتراضی انجام نمی‌دهند. در عوض گوشه‌گیر، محتاط و غیرماجراجو هستند.

۲. نسل انفجار جمعیت (نسل پرنوزاد^۱) (متولدان ۱۳۲۴ الی ۱۳۴۳)

این نسل برای خود اهدافی افراطی تبیین می‌کند و برای دستیابی به این اهداف، تمام تلاش خود را به کار می‌گیرد. آن‌ها افرادی سخت‌کوش، فداکار و متمرکز هستند که ارزش کاری‌شان بر زندگی شخصی آن‌ها غلبه دارد.

۳. نسل ایکس (X) (متولدان ۱۳۴۴ الی ۱۳۵۵)
نسبت به دو نسل قبلی بین کار و زندگی شخصی خود تعادل بیشتری دارند. داشتن خانواده شاد، احساس امنیت و حفظ تعادل بین کار و زندگی از دغدغه‌های اصلی آن‌هاست.

۴. نسل وای (Y) (متولدان ۱۳۵۶ الی ۱۳۷۴)
نسل وای یک گروه خوش‌بین، اجتماعی و دارای عزت‌نفس توصیف می‌شوند. این نسل از بیشترین شم فناوری برخوردار است، زیرا در عصر رایانه متولد شده است.

۵. نسل زد (Z) (متولدان ۱۳۷۵ الی ۱۳۸۹)
نسل زد نسل سده نیز نامیده می‌شوند. به‌عنوان افرادی مهربان، منصف، دلسوز، روشنفکر و شوخ‌طبع توصیف می‌شوند. این نسل خود را موفقیت‌محور، تحت تأثیر روابط و متمرکز به کار هدفمند توصیف می‌کند. آن‌ها هیچ دنیایی را بدون گوشی‌های هوشمند و اینترنت همراه و رسانه‌های اجتماعی نمی‌شناسند.

لازمه برنامه‌ریزی آموزشی و تربیتی شناخت صحیح و همه‌جانبه مخاطبان است. مؤلف کتاب‌های درسی و به‌طور کلی محتوای آموزشی باید بدانند برای چه کسی محتوا تولید می‌کند. معاونت پرورشی در تعریف فعالیت‌های فوق‌برنامه، بدون در نظر گرفتن تعلق‌ها، تمایل‌ها و جامعه‌ای که دانش‌آموزان در آن قرار دارند، به بیراهه می‌رود. امیرالمؤمنین می‌فرمایند، فرزندان خود را متناسب با زمان خود تربیت کنید. آموزش و پرورش امروز باید بپذیرد که با روش‌ها، برنامه‌ها، فعالیت‌ها و محتوای پنجاه سال پیش نمی‌تواند به اهداف خود برسد.

در این یادداشت، ضمن مرور اجمالی نسل‌ها، برای مواجهه صحیح با دو نسل آلفا و زد توصیه‌هایی به مسئولان آموزش و پرورش ارائه می‌شود:

نسل‌ها در یک نگاه

اصطلاح نسل به گروهی از افراد در یک جامعه اطلاق می‌شود که تقریباً هم‌سن هستند و نگرانی‌ها و چالش‌های مشابه، هیجان‌ها و شادی‌ها و دلهره‌های مشابه را به اشتراک می‌گذارند. می‌توان گفت، هر نسل منحصر به فرد است و از نظر سبک زندگی، ارزش‌ها، اولویت‌های زندگی، افکار و احساس، ویژگی‌های منحصر به فردی دارد. این واقعیت را که نسل‌ها تأثیر عمیقی بر جنبه‌های گوناگون فرهنگ یک جامعه دارد، نباید دست‌کم گرفت.

۱. نسل خاموش (متولدان ۱۳۲۴-۱۳۲۳ و قبل از آن)
نسل خاموش که با نام نسل سنت‌گرا یا بالغ نیز شناخته می‌شود، به‌عنوان نسلی سنتی، معتقد به تقدیر و سرنوشت و ناکام توصیف می‌شود. آن‌ها هیچ‌گاه بیانیه‌ای صادر

۶. نسل آلفا

(متولدان ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۴)
در بازه زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۴ «آی‌پد» برای اولین بار معرفی شد. اینستاگرام ایجاد شد و در سال ۱۳۸۹، تقریباً همان سالی که شروع تولد این نسل بود، اصطلاح برنامه کاربردی (اپلیکیشن) به زندگی اکثر مردم راه پیدا کرد. نسل آلفا به انتخاب‌های خود اهمیت زیادی می‌دهد و از معلمان خود انتظار دارد نیازهای فردی آن‌ها را در نظر بگیرند.

در آموزش و پرورش، دانش‌آموزان ابتدایی (دوره‌های اول و دوم) و همچنین دانش‌آموزان دوره اول متوسطه در طبقه نسل آلفا قرار می‌گیرند و دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در نسل زد جای می‌گیرند.

الف) نسل آلفا

برای طراحی راهبردهای یاددهی‌یادگیری، نمونه‌هایی پیشنهاد می‌شوند که به‌کارگیری آن‌ها بر اثربخشی آموزش و پرورش می‌افزاید:

۱. به‌عهده‌گرفتن نقش «معلم طراح»

معلم علاوه

بر تدریس محتوا باید بتواند برنامه‌ای شخصی‌سازی‌شده را برای هر دانش‌آموز تدوین کند و با

اتخاذ راهبردی چندبعدی، فرایند یادگیری را برای دانش‌آموز ابهام‌زدایی کند. به عبارت دیگر، نقش معلم به‌مثابه طراح به معلمان کمک می‌کند دستورالعمل خود را تنظیم کنند. معلمان طراح به جای توضیح محتوا، بیشتر بر اساس درک و فهم طراحی و برنامه‌ریزی می‌کنند.

۲. در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار

برای اثربخشی بیشتر فرایند یاددهی‌یادگیری، برقراری مبنای عاطفی صحیح بین مربی و متربی اهمیت زیادی دارد. در نظر گرفتن هوشمندانه متغیرهایی چون انگیزه، نگرش، باور، عاطفه و احساس یادگیرنده، فضای یادگیری را برای دانش‌آموز جذاب‌تر می‌کند.

۳. سنجش و ارزیابی هدفمند یادگیرنده

دادن بازخورد هدفمند به متربی، به پیشرفت او می‌افزاید. یکی از وظایف مهم معلمان، ارزشیابی مؤثر صحت یافته‌های

دانش‌آموزان است. لذا معلمان باید توان زیادی در ارزیابی دانش‌آموزان داشته باشند.

۴. ارائه تجربه‌های شخصی در یادگیری

به دلیل جهانی‌شدن، دسترسی آسان به اطلاعات، علاقه‌های گوناگون دانش‌آموزان و قراردادن همه دانش‌آموزان در یک طبقه امکان‌پذیر و معقول نیست. لذا باید تجربه‌های شخصی یادگیرندگان در کلاس درس ارائه شوند و معلمان به جای نگرش یکسان، به تدریس فعال‌تر رو بیاورند. دانش‌آموزان به دنبال پاسخ به سؤالات خود باشند و بیشتر مشارکت کنند (هر دانش‌آموز، یک برنامه آموزشی).

۵. استفاده مؤثر از فناوری

معلمان باید در استفاده از فناوری آموزشی مسلط باشند و از آن در تدریس اثربخش بهره ببرند.

۶. تفسیر داده‌ها

برای نسل آلفا، مهارت‌های قرن بیست‌ویکم، مانند تفکر انتقادی، ارتباط، همکاری و خلاقیت، باید مورد توجه قرار گیرند. معلمان، مدیران و سایر عوامل اجرایی مدرسه باید واجد مهارت‌های فوق باشند و رشد آن‌ها در مدرسه مداومت داشته باشد.

(ب) نسل زد

همان‌طور که ذکر شد، دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در طبقه زد قرار می‌گیرند. ویژگی‌های این نسل چنین است:

- زندگی در عصر دیجیتال؛

- آگاهی و حساسیت نسبت به مسائل اجتماعی و سیاسی مانند برابری جنسیتی، حقوق، اقلیت‌ها، عدالت‌نژادی و محیط زیست؛

- ارزش‌فائل شدن به تنوع و فردیت؛

- رویکرد عملی به آموزش و کار؛

- سلامت روان و شفافیت؛

- مصرف هوشمند: تحت تأثیر نظرات کاربران در فضای مجازی و تأثیرگذاران تصمیم می‌گیرند؛

- سبک ارتباطی مختصر و تصویری: محتوای کوتاه را ترجیح می‌دهند؛

با توجه به ویژگی‌های گفته‌شده، به نظر می‌رسد این راهکارها برای تعامل سازنده با نسل زد مفید باشند:

- ارتباط‌گیری مبتنی بر احترام و شفافیت؛

- همراه‌سازی و ادغام فناوری و آموزش؛ آموزش تعاملی و چندرسانه‌ای؛

- توجه به سلامت روان؛

- انعطاف در روش‌های آموزش، اجرای دوره‌های برخط / ارائه گزینه‌های متنوع یادگیری؛

- ایجاد تعادل بین فضای دیجیتال و واقعیت؛

- تقویت سواد مالی؛

- بازخورد سریع و سازنده: نسل زد انتظار عکس‌العمل سریع و سازنده را دارد.

پیشنهادها و توصیه‌ها

وزارت آموزش و پرورش باید با پدیده‌های نوظهور نسل آلفا و زد به‌طور فعال نه منفعل و با آمادگی قبلی روبه‌رو شود. با روش‌های دهه شصت نمی‌توان با دانش‌آموز امروز رفتار کرد:

۱. آموزش نیروی انسانی موجود آموزش و پرورش:

همکاران شاغل در آموزش و پرورش شایسته است راهکارهای لازم برای مواجهه با هوش مصنوعی، نسل آلفا و زد را آموزش ببینند تا در کلاس درس بتوانند برنامه شخصی‌سازی‌شده را برای هر دانش‌آموز طراحی کنند، ارزشیابی مناسب و استاندارد را برای دانش‌آموزان اجرا کنند و توان درک دانش‌آموزان را در برقراری ارتباط با متریان داشته باشند.

۲. در فناوری آموزشی، ساختار مدیریتی، نحوه اداره مدرسه و چینش میلمان کلاس تجدیدنظر کنند. تعریف جدیدی از نظم و انضباط، حضور در کلاس، تشویق و تنبیه و... داشته باشد.

۳. به درس‌های دانشگاه فرهنگیان و آموزش‌های قبل از خدمت نومعلمان، مباحث ویژگی‌های نسل آلفا و زد و هوش مصنوعی اضافه شوند.

۴. برای شناخت این نسل‌ها آموزش‌های توجیهی اولیه پیش‌بینی شوند.

۵. در روش‌های ارزشیابی و امتحان نهایی و... تجدیدنظر شود.

این توصیه‌ها می‌توانند در حد یک «آبر پروژه» در ستاد وزارتخانه تعریف شوند تا پروژه با اختیارات بالا به اهداف دست یابد.

پی‌نوشت

1. Baby Boomers

گروه جمعیتی آماری، پس از نسل خاموش و پیش از نسل ایکس هستند.